

KEMAL ATATÜRK'TEN VE ESERİNDEN HATIRALAR

Oswald Menghin

Üniversite Profesörü ve Sabık Devlet Nazırı

Viyana

1937 Eylülünde Türkiye hükümetinin misafiri sıfatile İkinci Türk Tarih kongresine gittiğim vakit, beni fevkalâde büyük bir merakla dolduran şey, yalnız boğaz kenarındaki emsalsiz şehir görmek değil, aynı zamanda da modern Türkiyenin kurtarıcı ve yaratıcısını tanımak ve devâsâ eserinin hiç olmazsa bir parçasile ünsiyet peyda etmektir. Bu ümidim bol bol yerine geldi, zira kongre esnasında ve sonradan görülen sergiler, yapılan gezintiler ve tetkik seyahatleri, bu emsalsiz adamın ne istediği ve yaptığı hakkında bize derin görüşler bahşetti. Bundan maada, toplantılar esnasında kendisini bizzat görmek, onu dinlemek, onunla konuşmak fırsatına daima nail olduk.

Zira belli ki Atatürk, memleketinin zihni kültürünü yükseltmeğe matuf bütün gayretlere ne kadar ehemmiyet atfettiğini göstermeğe ayrıca kıymet veriyordu. Atatürk, kongrenin yalnız açılış toplantısını ziyaret etmekle kalmadı, müteakıp günlerdeki beş umumî toplantıyı da ziyaret etti ve yerli ve yabancı âlimlerin saatlerce süren izahatını gergin bir dikkatle takip etti. Daima meseleleri takip ettiği, her şeyi gördüğü ve işittiği ve hiç yorulmadığı gözlerinden okunuyordu. İstirahat zamanlarında diğer hazırunla beraber Dolmabahçenin merasim salonunu terk ediyor ve yan odalarda, dinleyicilerin arasında serbestçe dolaşıyordu, öyle ki herkes onun pek kuvvetli şahsiyetinin manzarasını içine sindirmek ve onunla şahsî temasta bulunmak fırsatını elde ediyordu. Kemal Atatürk, olduğundan daha genç görünüyordu; onu pek erken alıp götürün ağır hastalığı kimse halinden sezemezdi. Jestlerinin herbiri onu dolduran müthiş irade kuvvetini tebarüz ettiriyordu. Ve gözleri şimdiye kadar az kimsede müşahede ettiğim derecede hayat ve ateşle dolu idi.

İstanbulda da bir çok işler görülmüş olmakla beraber, Atatürk'ün kuruculuk eserinin tetkik edilebileceği yer, asıl İstanbul değildir. Meselâ Atatürk'ün Floryadaki banyo evi, yerli san'at unsurlarını tam randıman kudretine yükseltmeğe muvaffak olduğuna mukni' bir delildir. Fakat ancak memleketin yeni başşehri olan Ankarada Büyük Önderin kültür eseri insanın şuurunda tam olarak tebellür etmektedir. Dâhi organizatörün ilkönce, yeni devletin hem kalbi hem dımağı sıfatile her istikamete fikir, irade kuvveti ve heyecan inşa' ettirmekle mükellef olan zihni bir merkez kurmak tasavvurunda bulunmuş olduğu burada hissediliyor. Modern Ankara, kuruluşu ve binaları bakımından, modern inşa san'atinin en yüksek bir başarısını temsil eder. Anadolunun içinde ekonomik kültüre daima engel olmuş olan en büyük müşkül, yani su meselesi, Ankara için Çubuk vâdisine inşa edilen modern barajla halledilmiştir. Bu baraj sayesinde başşehir, bir kaç sene içinde yeşil bir adaya tahvil olunacaktır. Ankaranın yakınında, Atatürk'ün tesis ve sonra devlete hediye ettiği nümune çiftlik bulunuyor. Çorak yaylada ağaçları yetiştirmek için fevkalâde büyük gayretlere ihtiyaç olmuştu; fakat bugün burada bizi, ayrıca ihtimama mazhar olmadan neşvünema bulan ve bir çok başka ormanların babası olacak olan güzel bir orman selâmlıyor. Demiryolu boyunca, her tarafta sıra ağaçlar dikilmiştir; neşvünema bulmaları için ağaçların senelerce günde beş defa sulanmaları lâzımdır. Bu emsalsiz adamdan çıkan enerjinin müthiş derecesi işte bu gibi teferruattan ölçülebilir ve bu teferruattır ki memlekette seyahat eden her yabancı üzerinde en derin intibai zarurî olarak bırakmaktadır.

Fakat biz yalnız Atatürk Türkiyesinin kalbini ve en parlak parçasını görmekle kalmadık, Anadolunun tâ içlerine -yani kültür yenileşmesinin vaziyet icabı adım adım gidebildiği yerlere- bir tetkik seyahati yapmak fırsatına da nail olduk. Evvel emirde arkeolojik ziyaretlere hasredilmiş olan ilk gezintimizde Yozgat ve Çorum vilâyetlerine ayak bastık. Boğazköy, Alacahöyük ve Pazarlı gibi büyük hafriyat yerleri buradadır; bunlardan iki sonuncular, yerli mütehassıslar tarafından araştırılmakta ve güzel neşriyatla geniş okuyucu tabakalarına şimdiden tanıtılmış bulunmaktadır. Türk köylüsü bu civarlarda, çok kere, eskidenberi alışılmış şartlar içinde yaşamaktadır; fakat buna rağmen, halkın uyanışı görülüyor; Atatürk'ün ruhu burada da canlı bir varlık olmuş ve insanları, ve her şeyden evvel gençliği, yeni Türk devlet fikrinin

ülkülerile ve millî gururla doldurmuştur. Yenilmesi icap eden tabîî ve tarihi müşküllere rağmen her tarafta ileriye doğru gidiliyor. Yollar, hastahaneler, okullar, halkevleri yapılıyor; millet, siyasî, ekonomik, sıhhi bakımlardan uyandırılıyor. Evvelce pek düşündürücü bir mahiyette olan umumî emniyet, hemen hemen tam olmuştur. Halk kültürünü yükseltmek hususunda iyi bir fırsat hasıl olunca ne kadar genç bir enerji ile işe teşebbüs edildiğini Alacahöyükte görebildik: orada bugünkü Türk köyünün eski evleri preistorik iskân yerini kaplıyan tepenin üzerinde bulunmaktadır. Bunun için, bu evlerin yavaş yavaş yıkılması lâzımdır. Bu sebeple hükümet köylülere başka bir yerde modern, pratik evler inşa ediyor ve böylece istikbal için uzaklara kadar müessir imtisal nümunesi veriyor.

Atatürk'ün, Türk endüstrisinin yükselmesine, ilk okuldan yüksek okula kadar tedrisata, devletin müdafaasına matuf muhteşem başarılarını bittabi ancak küçük provalardan ve İstanbulda açılan serginin istatistiklerinden öğrenebildik. Fakat tarafımızdan idrâk olunan şeylerin arzettiği umumî imaj, en gayri müsait şartlar içinde, kaybedilmiş bir harpten ve hemen hemen ümitsiz bir hâkimiyet savaşından sonra memlekete böyle bir hamleyi verebilmiş olan bu adamın büyüklüğünü ölçmek için tamamen kifayet ediyordu. Vakıa O bazan sert davrandı ve mazinin ananelerini cezri surette ortadan kaldırmağa mecbur oldu. Kaybolanlar arasında bazı şeyler, «şark» tan vaz geçmek istemiyene bir zıya gibi görünecektir. Meselâ pitoresk millî kıyafetlerin ortadan kalkması gibi... Fakat millete yeni bir şekil vermek isteyen bir insan, onu hayatının bütün tezahürlerinde altüst etmek zaruretindedir; ve bilhassa sembollerin önünde durmamalıdır.

Yeni Türkiyenin muharrik ruhu ve zekâsı Atatürk üful etti. Fakat yaptığı şeyler memleketinin çehresinde şimdiden hiç silinmeyecek kadar derin hatlar çizmiştir. Atatürk, başarılarından, aynı zamanda vazifelerden mürekkep bir miras bırakıyor. Görülüyor ki halefi bu mirasa lâyıktır, ve böylece bir devletin ve milletin muhtaç olduğu şeylerin en mühimmi emniyet altına alınmıştır: sevk ve idarede mütamadilik! Türk milletinin mücerrep dostları olan biz Almanlar ancak şu arzu ve temennide bulunabiliriz: Atatürk'ün ruh ve zekâsının binlerce meyva vermesi, ve milletini, O'nun âteşin kalbinin savaşarak isal etmek istediği yüksekliğe götürmesi...

